

Дмитрук Н.Н.

Хмельницкий кооперативный торгово-экономический институт

СУЩНОСТЬ, СОСТАВ И ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УЧЕТА ДОХОДОВ ОТ ОПЕРАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Аннотация

Определена сущность доходов в соответствии с требованиями действующего законодательства. Установлены особенности деятельности промышленных предприятий. Внесены предложения относительно состава прочих операционных доходов и предоставлены рекомендации по совершенствованию их учета.

Ключевые слова: деятельность предприятия, доходы, операционная деятельность, прочая операционная деятельность, сопутствующая продукция, учет.

Dmytruk N.M.

Khmelnytskyi Cooperative Trade-economic Institute

ESSENCE, COMPOSITION AND DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF INCOME FROM OPERATING ACTIVITIES OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

Summary

Defined the essence of income in accordance with the requirements of the current legislation. The peculiarities of the activity of industrial enterprises. The proposals concerning the composition of other operating income and recommendations on improvement of their account.

Keywords: activity of enterprise, profits, operating activity, other operating activity, concomitant products, account.

УДК 338.314

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОКАЗНИКІВ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ТА РОЗРОБКА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЇ

Довбня С.Б., Пендик О.Г.

Національна металургійна академія України

Розглянуті методичні особливості розрахунку показників рентабельності. Обґрунтовано використання різних видів прибутку при обчисленні даних коефіцієнтів. Запропонована класифікація показників рентабельності з метою підвищення якості планової та аналітичної діяльності підприємств.

Ключові слова: рентабельність, фінансовий результат, ефективність діяльності підприємства, витрати, класифікація, ресурси.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Ринкові умови господарювання, в основі яких лежить конкуренція між товаровиробниками, ставлять життєздатність підприємств в залежність від ефективності їх функціонування. В теперішній час особливої важливості набуває обґрунтований вибір стратегії підприємства та впровадження стратегічного планування, формування системи взаємопов'язаних бюджетів та контроль їх виконання, впровадження ресурсозберігаючих технологій з метою зменшення собівартості продукції та інші напрями забезпечення ефективної діяльності підприємств. Традиційно одним з основних критеріїв оцінки ефективності роботи підприємства та якості управління виступає рентабельність, яка визначається як співвідношення прибутку та витрат. Економічна теорія налічує величезну кількість методичних підходів до визначення рентабельності і формування різних показників в залежності від виду прибутку, який фігурує в чисельнику, та знаменника, де можуть знаходитись: витрати (авансовані, поточні); ресурси (чисельність працівників, вартість основних фондів); валові результати (виручка від реалізації продукції) і т. ін. [1, 2, 3]. Крім того має місце альтернативність в розрахунках деяких показників

рентабельності. Так, наприклад, найбільш узагальнений показник – рентабельність активів (співвідношення прибутку та середньої величини активів підприємства) може розраховуватись по прибутку (фінансовому результату) до оподаткування, чистому прибутку, а також так званому скоригованому прибутку, який визначається як сума чистого прибутку та суми процентів по кредитах, помножених на податковий коректор [1, с. 186].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на чітке розуміння рентабельності, як економічної категорії, та наявності особливостей вимірювання окремих коефіцієнтів рентабельності, в теперішній час недостатньо уваги приділяється рекомендаціям щодо доцільних умов використання кожного з них. Це ускладнює вибір показників, які в найбільшій мірі відповідають цілям аналізу, в практичній роботі аналітиків та обумовлює необхідність удосконалення існуючих класифікацій.

Найбільшого розповсюдження набула класифікація показників, що наведена в роботах [3, с. 107-108; 4, с. 158-161] (рис. 1). Відносно цієї класифікації слід зазначити, що незважаючи на обґрунтованість класифікаційних ознак, кількість наведених тут показників, є досить невеликою.

Зінченко О.А. у своїй науковій статті виділяє такі класифікаційні ознаки показників рентабельності [5, с. 150-155]:

- за критерієм часу (моментні, статистичні, динамічні);
- за критерієм витрат (активи, застосовані ресурси, споживані ресурси);
- за критерієм результату (загальний прибуток, оподаткований прибуток, чистий прибуток);
- за критерієм узагальнення (узагальнюючі, локальні, часткові);
- за критерієм інфляції.

Недоліком цієї класифікації є відсутність показників, що характеризують різні види діяльності підприємства: операційну, інвестиційну та фінансову, що на наш погляд є необхідним, оскільки в періоди нестабільності саме інвестиційна і фінансова діяльність можуть стати джерелом доходу.

Таким чином, можна констатувати, що існуючі класифікації показників рентабельності є досить обмеженими. Вони скоріше характеризують підхід до класифікації, ніж є безпосередньо класифікацією і потребують подальшого розвитку.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Різноманітність коефіцієнтів рентабельності обумовлює необхідність їх систематизації та класифікації з метою визначення сутності та методичних особливостей розрахунку кожного показника для вибору найбільш доцільного в залежності від мети та об'єкту аналізу.

Формування цілей статті. Ціллю статті є розробка класифікації показників рентабельності та визначення методичних особливостей їх розрахунку з метою підвищення якості планової та аналітичної діяльності підприємств за рахунок вибору таких показників, що є найбільш прийнятними в конкретних умовах та враховують цільову спрямованість аналітично-планової роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як вже було зазначено для обчислення показників рентабельності використовуються різні величини прибутку: валовий прибуток, операційний прибуток, прибуток від інших видів діяльності (фінансової, інвестиційної), прибуток до сплати відсотків по кредиту, прибуток до оподаткування, чистий прибуток, що відноситься до різних витрат.

Визначальною методичною особливістю формування показників рентабельності є те, що при обчисленні конкретного коефіцієнта рентабельності потрібно співставляти витрати, ресурси, узагальнені результати і т. ін. з найбільш прийнятним показником прибутку. Це завдання не має однозначного і беззаперечного вирішення, оскільки всякий прибуток в більшій чи меншій ступені є узагальненим фінансовим результатом. Крім того, показники прибутку суттєво відрізняються в залежності від повноти оцінки фінансового результату діяльності підприємства. Так прибуток до оподаткування, на наш погляд, найкраще характеризує загальний результат діяльності підприємства і дає можливість порівнювати ефективність його функціонування незалежно від зміни державної політики оподаткування. В той же час фінансовий результат «для підприємства», тобто той, що підприємство може використовувати, безумовно, краще характеризує показник чистого прибутку. Результат основної діяльності промислового підприємства, як правило, характеризує операційний прибуток. Цей перелік, який можна далі подовжити, свідчить про склад-

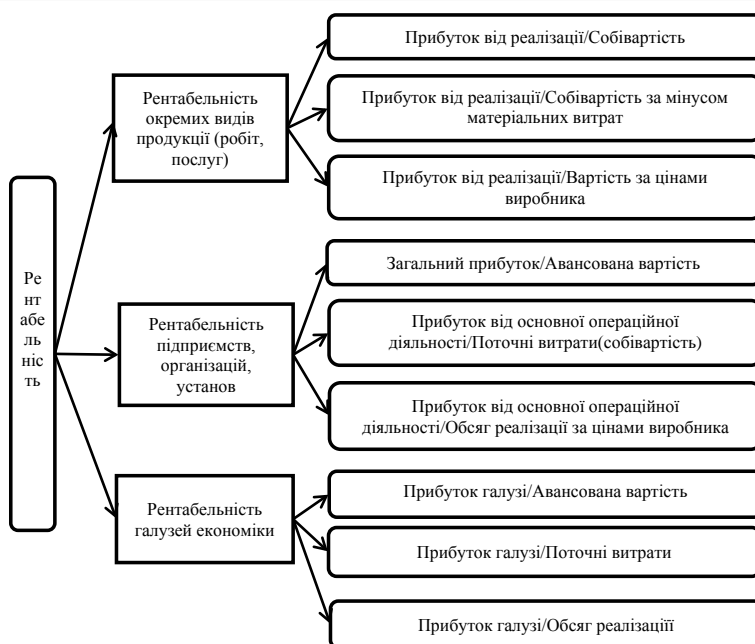

Рис. 1. Класифікація показників рентабельності

Джерело: [3, с. 107-108]

ність вибору показників рентабельності в практичній діяльності та формування обґрунтованих висновків в залежності від їх величини. На практиці така ситуація призводить до того, що найчастіше використовуються декілька найбільш розповсюджених показників, незалежно від цілей аналізу.

Враховуючи вищезазначене нами розроблена класифікація коефіцієнтів рентабельності, яка дає характеристику економічності сутності та призначення кожного показника в залежності від входження його в ту чи іншу групу та дозволяє користувачу вибирати найбільш доцільні в залежності від цілей аналізу показники. Коефіцієнти рентабельності запропоновано об'єднати у три групи за такими ознаками: оцінка ефективності діяльності підприємства в цілому, оцінка ефективності за видами діяльності (в тому числі операційної, інвестиційної, фінансової), оцінка ефективності використання ресурсів. Найбільш характерні показники рентабельності по окремих групах наведені в табл.1.

В наведеній таблиці ряд коефіцієнтів рентабельності можуть бути обчислені на основі різних показників прибутку: маржинального, операційного, чистого та прибутку до оподаткування. Слід зазначити, що групу «Оцінка ефективності за видами діяльності» в умовах конкретного підприємства доцільно розширити за рахунок визначення рентабельності окремих дивізіонів (центрів фінансової відповідальності, підрозділів), якщо вони мають можливість відокремлено формувати та отримувати прибуток.

Що до показників третьої групи, які характеризують ефективність використання ресурсів, то необхідно пам'ятати, що прибуток, завжди формується за рахунок використання всіх ресурсів, і майже неможливо виокремити вплив окремих їх видів на зростання прибутку. Більш того, в період сприятливої ринкової кон'юнктури прибуток може зростати без підвищення ефективності використання будь-яких ресурсів (і, навіть при зниженні ефективності). Але виділення такої групи, з нашої точки зору, має сенс, оскільки дозволяє оцінювати розмір прибутку, що припадає на одиницю кожного ресурсу, а також здійснювати аналіз в динаміці. Така інформація дозволяє виявляти тенденції раціональності

Таблиця 1

Класифікація показників рентабельності

Показник	Методика розрахунку
1. Оцінка ефективності в цілому	
1.1 Рентабельність продаж	$R_{пр} = \frac{ЧП}{В} \times 100\%$, де ЧП – чистий прибуток (прибуток до оподаткування) В – виручка від реалізації.
1.2 Рентабельність виробництва	$R_v = \frac{ЧП}{С} \times 100\%$, де ЧП – чистий прибуток (прибуток до оподаткування) С – собівартість продукції.
1.3 Рентабельність активів	$R_a = \frac{ЧП}{А} \times 100\%$, де ЧП – чистий прибуток (прибуток до оподаткування) А – середньорічна вартість активів.
1.4 Рентабельність власного капіталу	$R_{вк} = \frac{ЧП}{ВК} \times 100\%$, де ЧП – чистий прибуток ВК – середньорічна вартість власного капіталу
2. Оцінка ефективності за видами діяльності	
2.1 Рентабельність операційної діяльності	$R_{од} = \frac{П_{од}}{В_{од}} \times 100\%$, де ПОП – прибуток від операційної діяльності ВОД – витрати з операційної діяльності
2.2 Рентабельність інвестиційної діяльності	$R_{ид} = \frac{П_{ид}}{В_{ид}} \times 100\%$, де Під – прибуток від інвестиційної діяльності Від – витрати, пов'язані з інвестиційною діяльністю

2.3 Рентабельність фінансової діяльності	$R_{фд} = \frac{П_{фд}}{В_{фд}} \times 100\%$, де Пфд – прибуток від фінансової діяльності Вфд – витрати, пов'язані з фінансовою діяльністю
3. Оцінка ефективності використання ресурсів	
3.1 Рентабельність трудових ресурсів	$R_{тр} = \frac{ЧП}{В_{тр}} \times 100\%$, де ЧП – чистий прибуток (прибуток до оподаткування) Втр – витрати на працю
3.2 Рентабельність основних засобів	$R_{оф} = \frac{ЧП}{ОФ} \times 100\%$, де ЧП – чистий прибуток (прибуток до оподаткування) ОФ – середньорічна вартість основних фондів
3.3 Рентабельність оборотних засобів	$R_{оз} = \frac{ЧП}{ОЗ} \times 100\%$, де ЧП – чистий прибуток (прибуток до оподаткування) ОЗ – середньорічна вартість оборотних засобів
3.4 Рентабельність виробничих фондів	$R_{вф} = \frac{ЧП}{(ОЗ + ОФ)} \times 100\%$, де ЧП – чистий прибуток (прибуток до оподаткування) ОЗ – середньорічна вартість оборотних засобів ОФ – середньорічна вартість основних фондів
3.5 Рентабельність реалізованої продукції	$R_{прод} = \frac{П_i}{C_i} \times 100\%$, де П _i – прибуток і-го виду продукції С _i – собівартість -го виду продукції

Джерело: розроблено авторами

використання ресурсного потенціалу, а також здійснювати бенчмаркінг. При використанні показників цієї групи особливого значення набуває факторний аналіз, за допомогою якого можна визначити вплив ресурсів на зміну рентабельності.

Висновки та перспективи подальших робіт у майбутньому. Запропонована класифікація в порівнянні з існуючими має достатньо широкий список показників, що забезпечує повноту їх представлення та можливість вибору саме тих, які найбільш достовірно характеризують об'єкт дослідження та відповідають цільовому призначенню планування або аналізу.

Список літератури:

1. Бланк І. А. Управління прибутком : підруч. / І. А. Бланк. – К. Ніка-Центр, 2002. – 772 с.
2. Городко І.С., Рентабельність власного капіталу як комплексний показник ефективності діяльності підприємства / І.С. Городко, О.Д. Литвиненко // Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ
3. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств : підруч. / А.М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2000. – 460 с.
4. Амелеченко Т.В. Прибутковість як один із найважливіших показників ефективності діяльності підприємства / Т.В. Амелеченко, Д.І. Чайлякова // Економіка Крима. – 2010. – № 2(31). – С. 158-161.
5. Зінченко О.А. Визначення показників рентабельності на основі величини якості прибутку / О.А. Зінченко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2009. – № 28. – С. 150-155.

Довбня С.Б., Пендик О.Г.

Национальная металлургическая академия Украины

МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПОКАЗАТЕЛЕЙ РЕНТАБЕЛЬНОСТИ И РАЗРАБОТКА ИХ КЛАССИФИКАЦИИ

Аннотация

Рассмотрены методические особенности расчета показателей рентабельности. Обосновано использование различных видов прибыли при исчислении данных коэффициентов. Предложена классификация показателей рентабельности с целью повышения качества плановой и аналитической деятельности предприятий.

Ключевые слова: рентабельность, финансовый результат, эффективность деятельности предприятия, расходы, классификация, ресурсы.

Dovbnya S.B., Pendik O.G.

National Metallurgical Academy of Ukraine

METHODOLOGICAL FEATURES OF PROFITABILITY INDICATORS AND FORMATION OF THEIR CLASSIFICATION

Summary

Methodical features of profitability calculation are developed. The use of different types of income in the calculation of these coefficients is substantiated. The classification of profitability indicators for improving the quality of planned and analytical activities of the enterprises is proposed.

Keywords: profitability, financial performance, efficiency of enterprise expenditure classification resources.

УДК 332.1

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ШЛЯХОМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ НА ПРИКЛАДІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Дутченко О.М., Дутченко О.О.

Українська академія банківської справи Національного банку України

У статті аналізуються тенденції розвитку галузей економіки регіону. Проведений таксономічним методом аналіз економіки регіону засвідчив її чутливість до зовнішніх факторів. У статті обґрунтовано проблемні аспекти забезпечення економічної безпеки регіону.

Ключові слова: регіон, економіка регіону, галузь економіки, розвиток регіону, економічна безпека.

Постановка проблеми. Поглиблення інтеграційних процесів у країні та включення її у глобалізаційні економічні процеси є умовою розвитку економіки як держави так і окремих регіонів. Регіони відіграють ключову роль у побудові конкурентоспроможної національної економіки.

Фінансовий стан регіонів є основою економічної стабільності держави. Саме фінансовий стан є основним фактором забезпечення збалансованого суспільного розвитку регіону. Тому, необхідність стабільного регіонального розвитку набуває надзвичайно актуального значення в умовах сьогодення, що визначає потребу у вирішенні низки завдань, пов'язаних з економічною безпекою регіону.

Аналіз останніх наукових досліджень. Питанням розвитку регіону присвячено роботи значної кількості вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, а саме: З. С. Варналій, А. О. Єпіфанов, І. В. Сало, В. П. Семиноженко, Б. М. Данилишин, Гук Н. А., Єфремов К. І., Георгадзе Е. І., Коломієць В. С., Колосюк А. А., Ткаченко В. Г. та інші [1-6, 12].

Не дивлячись на постійний інтерес до проблем соціально-економічного розвитку регіону питання економічної безпеки регіону задля підвищення його

конкурентоспроможності залишаються недостатньо розробленими.

Метою даного дослідження є аналіз розвитку галузей економіки регіону та обґрунтування проблемних аспектів забезпечення економічної безпеки регіону, на прикладі Сумської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Подальша інтеграція України у світове господарство вимагає вироблення ефективних та дієвих механізмів регулювання економіки на регіональному рівні, зокрема забезпечення стабільного та конкурентоспроможного розвитку економіки регіону.

Аналіз діяльності галузей економіки є одним з основних етапів управління економічною безпекою регіону. У сучасних економічних умовах функціонування суб'єктів господарювання зростає роль аналізу факторів впливу на ефективність діяльності підприємств регіону, тобто виникає необхідність у проведенні моніторингу діяльності реального сектору економіки.

Регіон як адміністративно-територіальна одиниця – це сукупність підприємств, установ, організацій, які виробляють продукцію, виконують роботи та надають послуги [6].

Розвиток регіону – це багатоаспектний та багатомірний процес, який розглядається з точки зору